

CRÒNICA D'ACTIVITATS

DELEGACIÓ DEL BAGES

El diumenge, dia 28 de març de l'any passat, la Delegació del Bages dels Amics de l'Art Romànic, vàrem fer una excursió de tot el dia amb autocar per visitar Besalú i algunes de les esglésies romàniques de l'entorn, dintre de l'antic comtat.

En aquesta ocasió i per visitar Besalú fórem amablement acompanyats pel Sr. Guix, membre de l'Associació Amics de Besalú i del seu comtat.

La visita, com ja és habitual, fou comentada i a tots els participants, se'ls lliurà uns fulls amb la història més remarcable de tots els monuments visitats i que transcrivim a continuació.

EL COMTAT DE BESALÚ

Al marge esquerre del riu Fluvià, a mig camí de la frontera francesa i de la Costa Brava, al peu de la carretera que va d'Olot a Banyoles, es troba la ciutat medieval de Besalú, antiga capital del comtat del mateix nom, que comprenia la quasi totalitat de les terres de l'actual comarca de la Garrotxa, part del Ripollès, Gironès i Alt Empordà, des de Ripoll a Figueres, i des de Setcases a Serinyà-Banyoles.

D'aquesta ciutat medieval s'han conservat notables vestigis de l'època romànica, que en aquesta visita seran minuciosament visitats i explicats. Podríem dir que quasi tot el poble és un monument, però ens limitarem a ressenyar-ne alguns a base d'unes breus pinzellades i a ressaltar-ne una mica la seva principal història:

Sant Pere

Antic monestir, destruït en la invasió napoleònica, fou enderrocat el seu claustre el 1835. Tan sols ha arribat fins als nostres dies l'església, principal monument romànic català del segle XII, que presenta un pla de nau absidial, amb tres capelles radials, un transsepte amb absidioles en cada un dels braços, i tres naus, la central més alta i coberta amb volta de canó, i de quart de cercle les laterals. Anteriorment existí una altra església consagrada l'any 1003, i més enllà, la del monestir fundat el 997 pel comte-bisbe de Girona, Miró III.

La característica principal d'aquesta església, de pla d'indubtable influència francesa, és la de tenir les naus laterals formant, en l'absis, un deambulatori de volta anular, i d'ésser la seva generatriu un quart de cercle.

Aquest important monestir, fins a la seva extinció, va tenir 65 abats, el darrer dels quals fou Melcior de Rocabrana i de Taberner.

Santa Maria

Dins el recinte de la fortalesa hi ha l'antiga capella, que fou consagrada el 1055 pel bisbe de Girona, Berenguer Guifré, encara que ja surt documentada amb anterioritat l'any 1037 amb la mateixa advocació de Santa Maria, i del segle X hi ha constància d'una capella en aquest lloc, dedicada a sant Genís i sant Miquel.

El pla d'aquesta construcció, no és una obra usual, com les que abunden en el país del segle XI. Té unes proporcions desacostumades, i és fet de planta basilical de tres naus amb arcs torals en totes les naus, sostinguts per pilars amb columnes adossades. Tenia el creuer cobert amb

voltes: el de la nau central es perllonga fins a l'absis, on s'estreny després de l'arc triomfal. De la volta de la nau, no en queda res, ja que s'esfondrà el 1746.

Els capitells del creuer són del tipus anomenat corinti, i els de les naus laterals, sense detalls, són de l'escola rossellonesa, així com el timpà de la porta, on hi havia el Crist Majestat, que avui es troba al Museu de Pedralbes.

Sant Vicenç

Aquesta església ja existia el segle X, i consta documentada des de l'any 977 en consagrar-se el monestir de Sant Pere. L'actual conjunt ha estat refet i restaurat diverses vegades, àdhuc en l'època gòtica, com ho demostra el finestral de l'entrada, que és d'arc de mig punt sobre quatre columnes de marbre.

El pla d'aquest temple és molt senzill, fet de planta basilical de tres naus, i s'hi marca, a l'exterior, un transsepte que gairebé no es nota a l'interior. Els dos absis laterals són llisos i el central és decorat per una franja d'arcuacions llombardes.

Sant Julià

Església situada en la part posterior de l'absis del monestir benedictí de Sant Pere. El millor d'aquest temple és el portal, obra del segle XII, fet amb quatre columnes i llurs capitells, ornats per fulles d'acant i figures d'animals aHegòrics. Sembla que fou l'església de l'hospital existent ja el segle X, fundat pels comtes de Besalú, i que per quedar dins el territori de l'abadia, els monjos en tenien la jurisdicció exclusiva.

Altres monuments importants poden ser visitats a Besalú, com és ara el "Mikwah" o lavatori jueu. Solament se'n coneixen dos més, un a Nîmes i l'altre a Lieja, trobat dins el call, a la part baixa de la població, i datat com del segle XII, coetani als Banyes Àrabs de Girona. També la Casa Llaudes, situada a la plaça de Sant Pere, que fins fa poc va amagar un claustre romànic que pertany a l'arquitectura civil de final d'aquest període, o el carrer del comte Tallaferro (restes del segle XII-XV), el pont medieval, i moltes cases de la vila, amb portades dels segles XII o XIII.

La visita es completà visitant, a Banyoles, l'església de Santa Maria de Porqueres, segle XII, i d'altres importants monuments sobre l'itinerari, com Palera.

Francesc VILLEGAS

SETMANA D'ANIMACIÓ CULTURAL

El Grup TABOLA organitzà a Manresa, dels dies 20 al 26 d'abril, l'anomenada Setmana d'Animació Cultural. N'era el motiu fer conèixer al jovent manresà les moltes possibilitats de participació que ofereix el nostre àmbit cultural.

La Caixa d'Estalvis de Barcelona cedí amablement la seva Sala d'Exposicions, on cada entitat participant pogué instal·lar una parada-exposició amb cartells, fotografies, informació, etc. Cada dia, al vespre, se celebraren, a la mateixa Sala, diferents actes: conferències, pel·lícules, taula rodona, tot plegat organitzat per les entitats interessades.

Els Amics de l'Art Romànic, Delegació del Bages, vam participar en aquesta setmana amb una parada, on podia contemplar-se un reportatge gràfic de les diferents activitats realitzades últimament, com és ara neteja d'algunes restes d'església romànica, excursions culturals, conferències, caminades, etc... I el dissabte, amb la projecció de l'àudio-visual El Romànic del Bages.

Creiem que l'experiència ha estat molt positiva, tant pel nombrós públic que ha visitat l'exposició com per la possibilitat d'informar totes les persones interessades pel tema del romànic.

CONFERENCIA DE Mn. JOSEP JUNYENT

Dins el programa d'activitats del mes de maig, el dia 7 tinguérem una interessant conferència sobre **INFLUÈNCIA DELS SÍMBOLS EN L'ÈPOCA MEDIEVAL**. Fou a càrrec de Mn. Josep Junyent i Rafat, llicenciat en arqueologia cristiana, amb la tesi doctoral feta sobre l'art paleocristià i persona molt coneguda a Manresa en l'àmbit cultural.

El tema versà primerament sobre l'origen i la importància del símbol per uns homes que no sabien llegir i que aprenien gràficament unes realitats que no veien. Era una època més receptiva que no pas creativa, on molts d'aquests símbols ja eren en el substrat de les cultures que havien rebut anteriorment: romana, bizantina, grega . . .

Analitzà detalladament els principals elements del romànic, com són: l'edifici, copiat de la basílica judicial romana, l'àbsis, la cúpula, el creuer. També la pintura: El Pantocràtor amb el gest de la paraula, el Tetramorf, l'ametlla mística i altres elements més secundaris com els àngels amb les ales plenes d'ulls, que demostren que són pura contemplació; la Verge que quan està al centre, no vol pas dir que sigui la figura principal, sinó que només fa la funció de "Sede Sapientiae" o tron on seu Jesús en la seva Epifania. L'època romànica és eminentment cristocèntrica. La Verge sol portar a la mà la poma com a símbol de l'antiga Eva o el fruit del pecat i a la falda la figura central o el fruit de la Redempció.

Parlà també d'altres elements escultòrics com és ara la creu, representada en el primer romànic, no pas com la creu de sofriment i martiri, sinó com a símbol de glòria i majestat, relacionat amb la segona vinguda del Messies que "Apareixerà en el cel com un llamp que va des d'orient fins a occident". Per això mostren una creu d'or i pedres precioses sobre un fons de blau intens amb estrelles daurades, heretat de la tradició bizantina. Ressaltà també la figura de l'orant del capitell de Sant Benet de Bages, tret de la "Pietas Romanorum", per tant, en la línia de l'art purament paleocristià.

I, per acabar, féu una glossa de la portada del monestir de Ripoll com a peça excepcional i creativa, a diferència de la gran majoria d'obres, que eren simplement còpies que triaven d'un catàleg. La Portada de Ripoll, filigrana escultòrica i joia del nostre patrimoni romànic, és inspirada en escenes de les miniatures de la Bíblia de Ripoll feta l'any 1000 i que avui es troba al Museu del Vaticà.

La conferència s'acabà amb un col·loqui molt interessant, on s'aclariren alguns punts d'interès per als assistents.

III CAMINADA POPULAR DE SAGÀS

Una bona representació dels Amics de l'Art Romànic, Delegació del Bages, hem participat en la III Caminada Popular de Sagàs (Berguedà) que tingué lloc el diumenge 23 de maig.

Enguany, seguint la tradició d'un quant temps ençà, els amics de Sagàs han acollit un miler de participants del Berguedà i comarques veïnes. És una crida d'esport, de cultura, de gaudiment de la natura i sobretot amb vista al salvament del nostre romànic.

Tot fent camí, hem visitat:

Sant Maurici de la Quart.- Si bé hi ha restes de l'època medieval, el santuari és del segle XVII i XIX. Però s'hi troba la imatge romànica de la Mare de Déu de la Quart, obra del segle XII i que és una de les talles de més alçada de l'època (1,35 mts.).

Santuari de la Quart.- Sembla que hi hagué, aquí, un temple pagà i un de visigòtic, però ara només resten pocs vestigis de l'edifici romànic, que cal descobrir enmig de les construccions posteriors. Potser avui el més interessant del lloc és la gran cinglera i la magnífica panoràmica que es domina.

Sant Pere de la Portella.- Fou un florent monestir benedictí, consagrat el 1035 i ampliat el segle XII. Consta d'una àmplia nau, un claustre auster, una massissa torre campanar, però la part que ens sembla més bonica és l'àbsis, de pura línia llombarda.

Santa Maria de Valldaura.- Monestir de monges del Císter, fundat el 1231 pels senyors de la Portella. L'edifici és d'estil romànic tardà, amb volta lleugerament apuntalada, porta adovellada i sense absis. S'hi pot contemplar la imatge de la Mare de Déu, del segle XV.

Santa Margarida de Sagàs.- Petit edifici pre-romànic del segle IX amb transformacions posteriors. Resta, com gairebé tots els altres, en estat d'abandó, tot esperant l'atenció que es mereix i així trobar una fórmula per a la seva conservació.

Sant Andreu de Sagàs.- Rústega i notable església d'un romànic molt primitiu, de començament del segle XI, de pla basilical i que destaca dintre de les seves característiques per les considerables dimensions. Hi ha unes tombes antropomòrfiques trobades durant la restauració que s'està portant a terme i les còpies exactes dels seus retaules, tan destacats, del segle XII, els originals dels quals es troben als Museus de Vic i de Solsona.

Felicitem els amics de Sagàs per l'organització i el bon acolliment. Creiem que aquesta és una bona manera de conèixer el país, la història i la cultura tot gaudint de la bona companyia dels qui comparteixen unes mateixes il·lusions.

RECUPERACIÓ DE LES ARES DE COANER

El dia 11 de setembre, els socis Srs. Xavier Sitjes, Carme Torras, Jaume Soldevila, Vidal Orive i Francesc Villegas varen ser a Coaner (municipi de Sant Mateu de Bages), identificant les tres ares antigues de la seva església romànica de Sant Julià, i procediren, amb l'ajut del capellà i de veïns, a la seva neteja i a la seva recuperació. La de la nau central és una peça excepcional, gran i amb moltes inscripcions. Aquesta i una de lateral, foren entrades a dins de l'església, i quedaren visibles per als estudiosos d'aquesta temàtica; l'altra, que és utilitzada com a altar en un costat de la nau, fou netejada igualment. S'ha cursat invitació a l'especialista terrassenc, Sr. Salvador Alavedra Invers, per tal que procedeixi a l'estudi d'aquestes peces romàniques, desafectades del culte des de fa uns trenta anys, en ser substituïdes per una de nova, a la nau central, quan va fer-se la restauració de l'edifici per part de la Diputació.

Carme TORRAS BACARDIT